

УДК 343 . 36

A. Vitko

EXTERNAL MANIFESTATION OF A CRIME PROVIDED FOR IN ARTICLE 384 OF THE CRIMINAL CODE OF UKRAINE: THEORETICAL AND APPLIED PROBLEMS

О.Ю. Вітко

*кандидат юридичних наук,
старший викладач кафедри
господарського та транспортного права
Державний інститут інфраструктури та технологій
м. Київ*

ПРОЯВ ЗЛОЧИНУ, ПЕРЕДБАЧЕНОГО СТАТТЕЮ 384 КРИМІНАЛЬНОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ ЗОВНІ: ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРИКЛАДНІ ПРОБЛЕМИ

Постановка проблеми. Теоретичні та прикладні проблеми ознак об'єктивної сторони досліджуваного складу злочину є важливою передумовою дотримання законності в правозастосовній діяльності правоохоронних органів, оскільки притягнення особи до кримінальної відповідальності завжди пов'язане з встановленням у її поведінці конкретного суспільно небезпечного діяння, про яке йдеться в законі (ст. 384 КК).

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Дослідженню теоретичних та прикладних проблем об'єктивної сторони складу злочину за завідомо неправдиве показання присвячували свої роботи Ю.В. Александров, А.В. Галахова, М.І. Бажанов, А.М. Бойко, Д.І. Крупко, В.О. Навроцький, А.В. Наумов, В.Я. Тацій, В.С. Фельдблом, Є.В. Фесенко та ін. Утім, більшість наукових праць з аналізованої тематики ґрунтуються на застарілій нормативній базі, використанні вузького підходу — лише з окремих аспектів цієї проблеми, без врахування сучасного праворозуміння окреслених асоціальних явищ.

Мета статті полягає у дослідженні теоретичних та прикладних проблем злочину за завідомо неправдиве показання, передбаченого статтею 384 Кримінального кодексу України.

Основні результати дослідження. *Об'єктивна сторона складу злочину, передбаченого ст. 384 КК України.* Як відомо, є загальноприйнятим визнання того, що об'єктивна сторона складу злочину — це сукупність встановлених законом ознак, що характеризують зовнішній процес злочинного посягання [1, с. 133]. Як показує вивчення вітчизняної та зарубіжної кримінально-правової літератури, проблемі об'єктивної сторони складу злочину як загальнотеоретичній і практичній проблемі присвячена значна кількість праць [2, с. 81; 3, с. 106–141; 4, с. 5; 5, с. 189–211; 6, с. 128–143; 7, с. 3–268; 8, с. 3–343; 9, с. 313–343; 10, с. 357–383; 11, с. 1–343; 12, с. 131–138; 13, с. 69–83; 14, с. 265–372; 15, с. 12–563]. Це певною мірою полегшує нам завдання. Оскільки загальнотеоретичні питання, що стосуються зовнішньої сторони злочинного діяння є достатньо розробленими, одразу перейдемо до проблем нашого дисертаційного дослідження. Вважаємо лише за необхідне уточнити складові стосовно загального визначення об'єктивної сторони складу злочину, дотримуючись у цьому питанні поглядів В.К. Матвійчука. До об'єктивної сторони слід віднести такі ознаки, як діяння (дія і бездіяльність), обстановка вчинення злочину, спосіб вчинення злочину, місце, час, знаряддя, засоби вчинення злочину та джерело злочинного діяння [16, с. 213–214].

Ознаки об'єктивної сторони складу злочину відтворено в загальних рисах у законі (ст. 384 КК) як обов'язкові ознаки об'єктивної сторони складу злочину, передбаченого ст. 384 КК є: дія (вчинення однієї з таких дій: 1) завідомо неправдиві показання свідка чи потерпілого; 2) завідомо неправдивий висновок експерта; 3) завідомо неправдивий звіт оцінювача про оцінку майна; 4) завідомо неправильний переклад, зробленими перекладачем; час вчинення злочину — під час дізнання, досудового слідства, судового розгляду, виконавчого провадження або розслідування тимчасовою слідчою чи спеціальною тимчасовою слідчою комісією Верховною Радою України, обстановка вчинення злочину збіг однієї з перерахованих дій з часом вчинення цього злочину. Встановлення цих обов'язкових ознак об'єктивної сторони, досліджуваного складу злочину має важливе не тільки наукове, але й практичне значення.

Покладаючись на встановлену нами послідовність висвітлення та опрацювання проблеми, зупинимося на визнанні позитивних сторін. Вони стосуються таких основних вимог: 1) потрібно при обґрунтуванні ознак об'єктивної сторони аналізованого складу злочину відштовхнутися від приписів кримінального закону (ст. 384 КК); 2) необхідно безпосередньо аналізувати ознаки об'єктивної сторони цього складу злочину, а не перелічувати їх; 3) потрібно відрізняти такі ознаки як час вчинення злочину і обстановка вчинення цього злочину.

Вищезгадані завдання, напрями і позитивні моменти допоможуть нам правильно назвати обов'язкові ознаки об'єктивної сторони складу злочину передбаченого ст. 384 КК. Такими є: 1) дія; 2) час вчинення злочину; 3) обстановка вчинення злочину.

На підставі вищезначеного, та з урахуванням недоліків, визначених нами під час аналізу сутності об'єктивної сторони складу злочину завідомо неправдиве показання і необхідності окреслення меж дослідження, запропону-

емо дефініцію зовнішньої сторони складу злочину, передбаченого ст. 384 КК. Об'єктивна сторона завідомо неправдивого показання характеризується активними діями, які мають місце у визначених об'єктивних умовах, у певний час та при певній обстановці.

Приведений нами вище аналіз окреслює межі подальшого дослідження, але, на нашу думку, є недостатнім для усвідомлення змісту ознак об'єктивної сторони складу злочину, передбаченого ст. 384 КК. Тому ми дійшли висновку, що в подальшому стосовно досліджуваної проблеми слід додатково розглянути ще такі питання: погляди в кримінально-правовій літературі на поняття об'єктивної сторони складу злочину завідомо неправдиве показання; термінологією якою користуються автори наявних публікацій, як вони її пояснюють та як вона співвідноситься з чинним КК, а також із сучасною судовою практикою. Це викликано тим, що зовнішня сторона злочину, передбаченого ст. 384 КК надто складна, як свідчить це дослідження, має багатоаспектний характер та суттєві дискусійні моменти, що так чи інакше впливають на практику застосування норм цієї статті та законотворчу діяльність.

В юридичній літературі існує безліч часом суперечливих поглядів на поняття об'єктивної сторони складу злочину завідомо неправдиве показання. Одні автори, характеризуючи ознаки об'єктивної сторони означеного складу злочину, зазначають, що вона виражається: у вчиненні дій: а) неправдиві показання свідка чи потерпілого; б) неправдивий звіт оцінювача про оцінку майна в) неправдивий висновок експерта; г) неправильний переклад, зроблений перекладачем; д) у певній обстановці: під час дізнання; під час досудового слідства; під час досудового розгляду; під час виконавчого провадження; під час розслідування тимчасовою слідчою чи тимчасовою спеціальною комісією Верховної Ради України (В. І. Тютюгін, І. В. Самощенко) [17, с. 520]; другі стверджують, що вона полягає у діях: 1) давання завідомо неправдивого показання свідком чи потерпілим; 2) завідомо неправдивий висновок експерта; 3) завідомо неправдивому перекладі, зробленого перекладачем; характеризується часом: під час дізнання; під час досудового слідства; під час судового засідання; під час проведення розслідування вказаними парламентськими комісіями Верховної Ради України (Ю. В. Александров) [18, с. 825]; треті наполягають, що вона характеризується діями: завідомо неправдиве показання; завідомо неправдивий висновок; завідомо неправильний переклад та обстановкою вчинення цих дій: провадження дізнання, досудового слідства, виконавчого провадження, проведення розслідування тимчасовою слідчою комісією чи спеціальною тимчасовою комісією Верховної Ради України [19, с. 467–468]; четверті асоціюють її: з завідомо неправдивим показанням свідка чи потерпілого; з завідомо неправдивим висновком експерта; з завідомо неправильним перекладом; з обставиною і часом вчинення злочину [20, с. 953–954]; п'яті зазначають, що вона складається у вчиненні однієї із трьох альтернативних дій, а саме: а) у завідомо неправдивому показанні свідка чи потерпілого; б) у завідомо неправдивому висновку або показанні експерта, показанні спеціаліста; в) у завідомо неправильному перекладі; [21, с. 263].

Необхідно зазначити, що Ю. І. Кулешов необґрунтовано обмежує об'єктивну сторону досліджуваного складу злочину лише трьома альтернативними

діями, що не відповідає її опису в ст. 384 КК. Крім того він описує більше дій, ніж інші автори і які законодавчо прописані. Не можна погодитися з В.І. Тютюгіним, І.В. Самощенко та Є.В. Фесенком щодо трактування об'єктивної сторони цього складу злочину, оскільки наявність альтернативних дій та обстановки не вичерпує обов'язкові ознаки зовнішньої сторони цього діяння, зокрема, вони упускають таку ознаку зовнішнього прояву, як час. Слід зауважити, що у визначені об'єктивної сторони зазначеного діяння зробив подальші кроки Ю.В. Александров, він порівняно з попередніми авторами виділяє із зовнішніх ознак: дії (альтернативні дії, перераховані в законі) та час їх вчинення. Проте він робить певні упущення — не відносить до ознак об'єктивної сторони цього складу злочину обставину вчинення злочину. Проте, нам більше імпонує позиція А.М. Бойка, який відносить до об'єктивної сторони цього складу злочину такі ознаки як: дії, обстановку і час вчинення цього діяння.

На нашу думку, така різноманітна палітра понять, що використовуються авторами для позначення об'єктивної сторони складу злочину завідомо неправдиве показання (ст. 384 КК), має такі підстави та обґрунтування: 1) ці ознаки по-різному описані в диспозиціях статей, що передбачають відповідальність за це діяння в кримінальних кодексах різних держав; 2) це викликано неоднозначним сприйняттям позначених у законі (ст. 384 КК) термінів; 3) це різне тлумачення таких ознак, як час вчинення злочину і обстановка вчинення діяння; 4) це неоднозначне та суперечливе описання ознак об'єктивної сторони цього діяння тощо.

У контексті зазначеного вище, маючи згадані міркування і напрями, а також точки зору та існуючу судову практику, можна правильно визначити обов'язкові ознаки об'єктивної сторони складу злочину, передбаченого ст. 384 КК, та розкрити їх зміст.

Перш за все, у своєму дослідженні ми зупинимося на такій ознаці об'єктивної сторони як дія. Загально визначеним, на нашу думку, є те, що дія являє собою активні усвідомлені акти зовнішньої поведінки суб'єкта, які визначаються у вчиненні суспільно небезпечного посягання, передбаченого ст. 384 КК. Аналіз понять, що використані у диспозиції ч.1 ст. 384 КК, а також сформульоване вище визначення зовнішньої сторони злочинного діяння дає підстави говорити про те, що поняття: завідомо неправдиве показання свідка чи потерпілого; завідомо неправдивий звіт оцінювача про оцінку майна; завідомо неправдивий висновок експерта; завідомо неправильний переклад, означені в диспозиції ст. 384 КК, асоціюється з обов'язковою ознакою об'єктивної сторони названого складу злочину — дією. Ця думка має під собою достатні підстави. Вона спирається на опис об'єктивної сторони, яка передбачає лише дії для ч.1 ст. 384 КК. Для з'ясування суті цих дій, розглянемо кожну з означених дій окремо.

Завідомо неправдиве показання свідка чи потерпілого. Зазначену дію в юридичній літературі розуміють по-різному: 1) як їх усне повідомлення про обставини, що мають значення для розслідування кримінальної справи або розгляду конституційної, цивільного, арбітражної, адміністративної чи кримінальної справи в суді, зроблене в ході допиту і зафіксовано з дотриманням встановленої законом процесуальної форми [21, с. 263]; 2) як відомості про

факти, які підлягають встановлення у кримінальній чи цивільній справі і мають важливе значення для правильного вирішення справи (неправдивими є показання, в яких повністю або частково перекручені факти, що мають значення для правильного вирішення справи) та утворюють склад цього злочину, якщо вони дані уповноважений на те собі, у встановленому в законі порядку і належним чином процесуально оформлені [18, с. 825]; 3) як повідомлення відомостей, що не відповідають дійсності, про факти та обставини, які їм відомі і які мають значення для вирішення справи (обов'язковою умовою відповідальності за цей злочин є наявність офіційного попередження особи про кримінальну відповідальність за неправдиві показання) [17, с. 521]; 4) як такі показання, які виражаються в неправдивому повідомленні суду, органу досудового слідства чи дізнання обставин, що мають значення для встановлення істини у справі (неправдивість може виявитись у повідомленні вимислених або спотворених відомостей, у запереченні обставин, що мали місце [22, с. 781]; 5) як висловлена та зафіксована у встановленому процесуальним законодавством порядку інформація щодо тих чи інших фактів, обставин, подій по кримінальній чи цивільній справі [23, с. 467]; 6) як повідомлення неправдивих відомостей про обставини, що мають значення для конкретної кримінальної справи, тобто, ще відносяться до фактів, які підлягають доказуванню, що допускаються законом у якості доказів (тут визначають вимоги до відносності і допустимості доказів, що стосуються характеру і змісту відомостей, що повідомляється) [24, с. 6]; 7) як такі, коли вони спотворюють дійсні фактичні обставини справи незалежно від того, чи носять вони обвинувальний чи виправдувальний характер [16, с. 478]; 8) як такі відомості, що повідомляються свідками і є неправдивими; ці відомості повинні представляти собою показання; вони мають зроблені судом або органом розслідування [25, с. 84]; 9) як такі, що характеризуються тим, що в них повідомляють органу дізнання, слідчому суду відомості про факти і обставини, що підлягають доказуванню і які мають значення у кримінальній і цивільній справі (показання слід вважати неправдивими, якщо в них повністю або частково спотворюють обставини вчиненого злочину чи заявленого позову [26, с. 227–228]; 10) як такі, що повідомляються свідком про факти, що мають значення для кримінальної справи, у встановленому законом порядку, зроблені слідчому та суду, якому ці факти відомі [27, с. 394]; 11) як такі, що являють собою повідомленнями свідком слідству чи суду фактичних даних щодо відомих йому обставин у справі [28, с. 12]; 12) як такі, що являють собою повідомлення свідка чи потерпілого відомих їм відомостей про обставини, які підлягають з'ясуванню по кримінальній справі, зроблені під час їх допиту в установленому законом порядку [29, с. 83]; 13) як усне повідомлення особи про будь-які обставини, які мають значення для справи, що стали відомі, отримані безпосередньо чи з інших джерел, отримане й закріплене в установленому законом порядку [30, с. 120].

Аналіз зазначених точок зору свідчить, що в них розкривається така дія як показання свідка або потерпілого. Стосовно задекларованого показання свідка або потерпілого, то зазначені вище визначення у переважній своїй більшості мають право на існування, за виключенням визначення, запропоновано-

го О.А. Чуваковим. Проте, на нашу думку, найбільш повне є наше визначення стосовно показання свідка або потерпілого, яке відповідає поняттю доказів у процесуальній доктрині. Під доказами (показанням свідка або потерпілого) необхідно розуміти будь-які повідомлені відомості (інформація) на основі яких у визначеному чинним законодавством процедурному (процесуальному) порядку, встановлюють наявність чи відсутність у справі фактичних обставин, які мають значення для розслідування кримінальної справи або розгляду конституційної, цивільної, чи кримінальної справи в судді в ході допиту в якості свідка або потерпілого і зафіксованого з дотриманням установленої процесуальним законодавством форми. Отже, в ч.1 ст. 69 КАСУ [31, с. 411], в ч.1 ст. 57 ЦПК [32, с. 262], в ч. 1 ст. 84 КПК [33, с. 196–197], закладені дефініції щодо доказів слід розуміти багато планово і функціонально, а саме з урахуванням сучасного процесу доказування. Виходячи з того, що процес доказування (у спрощеному варіанті) зводиться до подання відомостей про певні події, дії або стан (юридичні обставини) для аналізу органів розслідування, суду, виконавчого провадження, або тимчасової слідчої чи спеціальної слідчої комісії Верховної Ради України для доведення фактичних обставин, що мають значення для правильного вирішення справи та інших обставин, які мають значення для вирішення справи. Показання свідків і потерпілих має перевірятися з альтернативних джерел доказів (втому числі стосовно її правдивості чи завідомої неправдивості показання). З аналізу наведеного стає зрозумілим, що доказами є достовірна інформація отримана з джерел доказів про наявність або відсутність фактичних даних, на підставі яких у визначеному законом порядку орган дізнання, слідчий, суд, тощо встановлюють обставини, які мають значення для правильного вирішення справи. Отже фактичні дані (обставини) існують поза нашою волею тому вони не обґрунтовують вимог і заперечень, а це роблять уповноважені на це особи.

З метою з'ясування приписів стосовно показань свідка або потерпілого слід звернутися до теми, а хто ж може бути свідком. Виходячи з аналізу стст. 50 ЦПК, 65 КПК, 65 КАСУ можна зробити висновок, що як свідок може бути викликана кожна особа, про яку є дані, що їй відомі обставини що відносяться до справи (що належить з'ясувати у справі), окрім тих осіб, які не підлягають допиту як свідки і особи, які мають право відмовитися давати показання як свідки.

До осіб, які не підлягають допиту як свідки, відповідно до ч. 2 ст. 65 КПК відносяться: 1) захисник, представник потерпілого, цивільного позивача, цивільного відповідача, юридичної особи, щодо якої здійснюється провадження, законний представник потерпілого, цивільного позивача у кримінальному провадженні — про обставини, які стали їм відомі у зв'язку з виконанням функцій представника чи захисника; 2) адвокати — про відомості, які становлять адвокатську таємницю; 3) нотаріуси — про відомості, які становлять нотаріальну таємницю; 4) медичні працівники та інші особи, яким у зв'язку з виконанням професійних або службових обов'язків стало відомо про хворобу, медичне обстеження, огляд та їх результати, інтимну і сімейну сторони життя особи — про відомості, які становлять лікарську таємницю; 5) священнослу-

жителі — про відомості, одержані ними на сповіді віруючих; 6) журналісти — про відомості, які містять конфіденційну інформацію професійного характеру, надану за умови нерозголошення авторства або джерела інформації; 7) професійні судді, народні засідателі та присяжні — про обставини обговорення в нарадчій кімнаті питань, що виникли під час ухвалення судового рішення, за винятком випадків кримінального провадження щодо прийняття суддею (суддями) завідомо неправосудного вироку, ухвали; 8) особи, які брали участь в укладенні та виконанні угоди про примирення в кримінальному провадженні, — про обставини, які стали їм відомі у зв'язку з участю в укладенні та виконанні угоди про примирення; 9) особи, до яких застосовані заходи безпеки, — щодо дійсних даних про їх особи; 10) особи, які мають відомості про дійсні дані про осіб, до яких застосовані заходи безпеки, — щодо цих даних [33, с. 210—211]. Крім того, не підлягають допиту як свідки: 1) недієздатні фізичні особи, а також особи, які перебувають на обліку чи лікуванні у психіатричному лікувальному закладі і не здатні через свої фізичні вади правильно сприймати обставини, що мають значення для справи, або давати показання; 2) особи, які за законом зобов'язані зберігати в таємниці відомості, що були довірені їм у зв'язку з їхнім службовим чи професійним положенням — про такі відомості; 3) священнослужителі — про відомості, одержані ними на сповіді віруючих; 4) професійні судді, народні засідателі та присяжні — про обставини обговорення у нарадчій кімнаті питань, що виникли під час ухвалення рішення чи вироку; 5) особи, які мають дипломатичний імунітет, не можуть бути допитані як свідки без їхньої згоди, або представники дипломатичних представництв — без згоди дипломатичного представника [32, с. 229—230].

Також стосовно того, хто не може бути допитаний як свідок, у ч.2 ст. 65 КАСУ пп.1, 3, 4 цієї статі співпадає з приписами пп. 1, 3, 4, ст. 51 ЦПК України. Крім того, згідно п. 2 ч. 2 ст. 65 КАСУ не можуть бути допитані як свідки: представники в судовому процесі, захисники у кримінальних справах — про обставини, які стали їм відомі у зв'язку з виконанням функцій представника чи захисника; п. 5 ч. 2 ст. 65 КАСУ — інші особи, які не можуть бути допитані як свідки згідно із законом чи міжнародним договором, згода на обов'язковість якого надана Верховною Радою України, без їх згоди [31, с. 382—383].

Виходячи з дотримання обмеженого обсягу дослідження, раціонально з'ясувати хто ж може бути потерпілим, оскільки ні КК України, ні КПК України не дає такого визначення. Так, одні автори визнають потерпілим особу, якій заподіяно моральну, фізичну чи майнову шкоду [33, с. 82]; другі — виходячи зі ст. 42 КПК РФ формують це поняття так: «Потерпілим є фізична особа, якій злочином заподіяна фізична, майнова, моральна шкода, а також юридична особа у випадку завдання злочином шкоди її майну і діловій репутації» [34, с. 176]. Аналіз зазначених точок зору, та правових приписів КПК України, ЦПК України, КАСУ дає нам підставу стверджувати, що допитувати в якості потерпілої юридичну особу неможливо, а представником юридичної особи в кримінальному процесі може бути лише представник позивача чи відповідача при наданні юридичної допомоги довірителю, тобто юридичній особі, але і його не можна допитувати про обставини, які стали йому відомі при нада-

ні такої юридичної допомоги, тому юридична особа не може бути потерпілим. Проте не будь-яка постраждала особа визначається потерпілою, а тільки та, яка офіційно визнала такою постановою дізнавача, слідчого, прокурора або суду, з врахуванням її фактичного положення [34, с. 176]. Отже, потерпілим як учасником процесу мають визнаватися лише ті постраждалі, яким шкода завдана прямо, безпосередньо конкретним злочином.

Вивчення нами кримінальних справ свідчить, що на практиці трапляються випадки (15% від вивчених справ), коли при вирішенні питання про визнання тієї чи іншої особи потерпілою слідчі або представники дізнання виходять із описання об'єктивної сторони конкретного складу злочину в диспозиції статі Особливої частини КК України. Наприклад, за вчинення злочинів, передбачених ст.286 КК визнають потерпілими лише за фізичну шкоду, а за майнову, яка в цьому випадку часто співпадає ні. Така практика є хибною. Слід звернути увагу на те, що по кримінальним справам, наслідками яких стала смерть особи, то права потерпілого переходять до одного із його близьких родичів, процесуально оформлені. Важливо врахувати те, що за кримінально-процесуальною процедурою показання потерпілого багато в чому схожі з показаннями свідка [33, с. 218]. Потерпілий може бути допитаний про обставини, які підлягають встановленню по даній справі, в тому числі про факти, що характеризують особу обвинуваченого або підозрюваного, та його взаємовідносини з ними [33, с. 218].

Правовою підставою дії визначення предмета показань свідка є вказівки ч.1 та 2 ст. 66, ст.ст. 67, 95, 96 КПК. До предмета показань свідка, насамперед, входять відомості про фактичні дані і обставини, що мають значення для кримінального провадження та підлягають доказуванню. Також, до предмета показань свідка необхідно віднести: 1) відомості про факти, що характеризують особу підозрюваного, обвинуваченого та взаємовідносини свідка з ними і з потерпілим; 2) відомості про особистість інших свідків, їх стосунки з підозрюваним, обвинуваченим, потерпілим, або, наприклад, стосунки експерта чи перекладача з підозрюваним. Нерідко показання мають характер суджень і оцінок. Відповідно до ч. 6 ст. 95 КПК України висновок або думка особи, яка дає показання, можуть визнаватися судовим доказом, лише якщо такий висновок або думка корисні для ясного розуміння показань (їх частини) і ґрунтуються на спеціальних знаннях в розумінні ст. 101 КПК України [33, с. 208].

Стаття 96 КПК України передбачає такі способи з'ясування достовірності показань свідка: 1) з'ясування у свідка можливості сприймати факти, про які він дає показання, а також щодо інших обставин, які можуть мати значення для оцінки достовірності показань свідка; 2) надання показань, документів, які підтверджують його репутацію, зокрема, щодо його засудження за завідомо неправдиві показання, обман, шахрайство або інші діяння, що підтверджують нечесність свідка; 3) формулювання запитань, що спрямовані на з'ясування достовірності його показань; 4) допит щодо попередніх показань, які не узгоджуються із його показаннями [35].

Особливістю предмета показань потерпілого, — як вірно пише Л.Д. Кокорев на відміну від предмета показань свідка, є те, що потерпілий у

своїх показаннях може не тільки торкатися конкретних обставин, фактів, але і висловлювати свою думку, свої висновки, пов'язані з розслідуванням справи. Це право потерпілого впливає з його положенням учасника процесу [36, с. 271]. Зрозуміло, що у показаннях можуть міститися не тільки факти, але і судження про ці факти, їхня оцінка, що є неминучим компонентом будь-якого показання, формою передавання думки. Судження несуть інформацію оцінюючого порядку і можуть мати доказове значення при відсутності в справі строгих кількісних і якісних характеристик фактів, що повідомляються, процесів, подій, явищ. Доказову силу мають лише певні факти, що повідомляються свідком чи потерпілим, а не їх думка, різного роду здогади і припущення щодо цих фактів. Таким чином, потрібно враховувати не уявні показання свідка чи потерпілого, а завідомо неправдиві показання про обставини, що підлягають доведенню по конкретній справі. Тобто висловлення свідком чи потерпілим своєї думки, пов'язаної з розслідуванням справи, якщо навіть вона є завідомо неправдивою то вона не може бути підставою для притягнення свідка чи потерпілого до кримінальної відповідальності за завідомо неправдиві показання.

Потерпілий може висувати свої версії щодо здійсненого злочину, але вони не мають доказового значення, вони впливають лише на процес доведення, слідство і суд відповідно до вимог закону зобов'язані перевірити пояснення, версії й докази потерпілого як учасника процесу. Ніякі припущення, що містяться в показаннях потерпілого самі по собі не можуть бути покладені в основу висновків у справі. А також не можуть бути доказами повідомлені потерпілим дані, джерело яких невідоме.

Таким чином, показання свідка чи потерпілого зазвичай включають у себе характеристику особистості притягнутих у справі обвинувачених, обставини що мають пряме або непряме відношення до події злочину, форми вини, відомості про умови що сприяли вчиненню злочину, дані про наслідки і причини, а також відомості одержані ними від інших учасників процесу.

Отже, під доказами (показаннями потерпілого) необхідно розуміти будь-які повідомлені відомості на основі яких у визначеному чинним законодавством процедурному(процесуальному) порядку, встановлюють наявність чи відсутність у справі фактичних обставин, які мають значення для розслідування кримінальної справи або розгляду кримінальної справи в суді, в тому числі про факти, що характеризують особу обвинуваченого або підозрюваного та її взаємовідносини з ним, в ході допиту в якості потерпілого і зафіксованого з дотриманням установленної процесуальної форми.

В подальшому для з'ясування суті об'єктивної сторони — завідомо неправдивих показань свідка, потерпілого, слід звернути увагу на те, що свідок може бути допитаний про будь-які обставини, що підлягають доказуванню по конкретній справі, в тому числі про особу обвинуваченого, підозрюваного, потерпілого і про свої взаємовідносини з ними, а також стосовно умов, які сприяли вчиненню злочину, наслідків злочину, а рівно й стосовно відомостей, що відносяться до інших свідків і їх показанням і до інших учасників процесу. В контексті зазначеного необхідно з'ясувати, що слід розуміти під завідомо неправдивими показаннями свідки, потерпілого та чого і кого вони стосують-

ся. З приводу завідомо неправдивих показань існують наступні думки: 1) завідомо неправдиве показання означає викривлення дійсності, об'єктивна невідповідність показань реальним фактам [37, с. 9]; 2) показання необхідно вважати неправдивими, якщо в них повністю або частково викривляються обставини вчиненого злочину чи заявленого позову (неправдиві відомості про факти і обставини, що підлягають доказуванню та які мають істотне значення по кримінальній чи цивільній справі) [26, с. 227]; 3) неправдивими є показання в яких повністю або частково перекручені факти, що мають значення для правильного вирішення справи [43, с. 1096]; 4) неправдивість показань свідка, потерпілого полягає у повідомленні неправдивих відомостей про факти та обставини, які їм відомі, і які мають значення для вирішення справи [17, с. 520]; 5) завідомо неправдиві показання – це повідомлення неправдивих відомостей про обставини, що мають значення для конкретної кримінальної чи цивільної справи, тобто відносяться до фактів, що підлягають доказуванню і допускаються законом у якості доказів [24, с. 6]; 6) неправдивими визнаються такі показання потерпілого, свідка, які виявляються в неправдивому викладі суду, органу досудового слідства або дізнання обставин, що мають значення для встановлення істини в справі (це повідомлення видуманих або викривлених відомостей, заперечення існуючих обставин, умовчування про існуючі обставини) [42, с. 781]; 7) показання необхідно вважати неправдивими, якщо особа свідомо спотворює відомості або обставини, що мають істотне значення для розслідування у справі чи прийняття законного або обґрунтованого рішення судом [21, с. 264]; 8) показання потерпілого, свідка є неправдивими, якщо вони спотворюють дійсні фактичні обставини справи незалежно від того, чи носять вони обвинувальний чи виправдувальний характер [44, с. 478]; 9) «Обманювати, – пише А.Р. Ратінов, – завжди значить ставити на місце дійсності який-небудь переважний для того хто обманює вимисел і замінювати факти, які дійсно відбуваються такими, якими їх хотілося б надати обманщику» [45, с. 208]; 10) показання, які перекручують дійсні обставини, фактичні дані, що мають доказове значення по справі, яка розслідується чи розглядається в суді [18, с. 826]; 11) повідомлення недостовірних відомостей про факти та обставини, що мають значення для вирішення кримінальної чи цивільної справи [46, с. 1047; 47, с. 27].

Аналіз зазначених точок зору дає нам можливість виділити з них те позитивне, що матиме значення для з'ясування суті завідомо неправдивих показань свідка, потерпілого і поділити їх на такі групи. До першої групи слід віднести наступне: а) це виправлення (спотворення) дійсності; б) це часткове чи повне спотворення (викривлення) обставин вчиненого злочину чи заявленого позову; в) це повністю або частково спотворені (перекручені) факти; г) це повідомлення неправдивих відомостей про факти, та обставини, які їм відомі; д) це повідомлення неправдивих відомостей; е) це такі, які виявляються в неправдивому викладі обставин; є) це свідоме спотворення відомостей або обставин; і) це спотворення дійсних фактичних обставин справи незалежно від того чи вони носять обвинувальний чи виправдувальний характер. До другої групи слід віднести таке: а) це факти і обставини які мають істотне значен-

ня у кримінальній або цивільній справі; б) це факти, що мають значення для вирішення кримінальної справи; в) це відомості про факти та обставини, які їм відомі і які мають значення для вирішення справи; г) це відомості, що мають значення для конкретної кримінальної чи цивільної справи, тобто відносяться до фактів, що підлягають доказуванню і допускаються законом в якості доказів; д) це відомості що мають істотне значення для справи.

Аналіз зазначених точок зору та позитивних моментів, з'ясованих нами, свідчить, що завідомо неправдивість показань свідка чи потерпілого завжди полягає в об'єктивній невідповідності показань реальними фактами, перекручуванні дійсності незалежно від того, чи стосуються ці показання фактичних обставин злочину, особливості обвинуваченого або потерпілого, форми вини або наслідків вчиненого злочину (неправдивими вважаються ті показання які не повністю відповідають дійсності або не відповідають їй у певній своїй частині). Проте цих позитивних положень явно недостатньо, для з'ясування суті завідомо неправдивих показань не досить. Необхідно ще звернутися до довідкової літератури а також здійснити конкретизацію чого або кого така неправдивість стосується. В контексті зазначеного звернемось до довідкової літератури. Аналіз довідкової літератури та енциклопедій свідчить, що термін «завідомість» відсутній а поняття «завідомий» є лише в одному словнику та означає «-ая, -ое. Хорошо известный, несомненный (обычно о чем-н. отрицательном) З.негодяй. Заведомая ложь. Заведомо (наречь) неверные сведение» [41, с.162]. Натомість термін «показання» означає «-я, с. 1. Дія за знач. показати 1, 3—8. 2.перев. мн. юр. Усний або письмовий виклад обставин якої-небудь справи...» [40, с. 1024].

В подальшому звернемось до положення чи може вчинятися завідомо неправдиве показання, шляхом бездіяльності. Це питання в юридичній літературі відноситься до спірних. Так, одні автори стверджують, що давання завідомо неправдивих показань передбачає вчинення лише активних дій [48, с. 18]; другі — наполягають, що завідомо неправдиві показання можуть відбуватися шляхом замовчування про відомі факти, що мають значення для справи [37, с. 65]; треті — зазначають, що замовчування про відомі факти слід кваліфікувати, як один із способів відмови від дачі показань [26, с. 228; 25, с. 88]. Це питання, на наш погляд слід вирішувати таким чином: 1) питання про форми об'єктивної сторони складу злочину мають виникати тоді, коли є або можуть бути виражені ззовні, якісь активні фізичні дії людини [37, с. 67]. У випадку з завідомо неправдивими показаннями йдеться не про ясно вираженні фізичні дії, а про свідомий мислячий процес людини, що відображає його думку і почуття (тому будь-яке показання, яке не відповідає дійсності, може вплинути на вирішення справи, є злочином, передбаченим ст. 384 КК); 2) не потрібно розширювати склад давання завідомо неправдивих показань свідка або потерпілого, адже в ст. 384 КК йдеться про таке негативне показання в певний час і при збігу подій і обставин (тобто в певній обстановці), а це означає що ці фізичні особи дають показання, а не замовчують їх; 3) слід врахувати, що питання про замовчування свідком відносно яких-небудь відомих йому фактів заслуговує на самостійний розгляд у рамках одного із способів відмови від дачі

показань, оскільки діяння, передбачене ст. 385 КК, являє собою не тільки відкриту, але й таємну відмову давати показання; 4) важливо сприйняти що замовчування про не суттєві обставини не можуть розглядатися як неправдиві показання, цим складом злочину охоплюється лише ті неправдиві показання, які відносять до предмету показання і які стосується суттєвих обставин, тобто можуть вплинути на винесення законного та обґрунтованого вироку або рішення суду наприклад, неправдиве алібі [38, с. 34].

Слід звернути увагу на те, давання завідомо неправдивих показань, може здійснюватись різними способами: викладанням вигаданої інформації про факти, перекручування справжньої інформації про факти, запереченням інформації про факти або її підміна, обмовою чи само обмовою, замовчування інформації про важливі для розгляду справи факти (наприклад, заява неправдивого алібі; обмова або самообмова; компрометація потерпілого; виправдання винного і звинувачення невинного).

Таким чином, на підставі викладеного, під завідомо неправдивими показаннями свідка чи потерпілого слід розуміти будь-які повідомлені повністю або частково спотворені (викривлені) відомості (інформація) в усній чи письмовій формі, які є доказами, на основі яких у визначеному чинним законодавством процедурному (процесуальному) порядку, встановлюють наявність або відсутність у справі фактичних обставин, які мають значення для розслідування кримінальної справи або розгляду конституційної, цивільної, адміністративної чи кримінальної справи в судді, для здійснення виконавчого провадження або проведення розслідування тимчасовою слідчою чи спеціальною тимчасовою слідчою комісією Верховної Ради України в ході їх допиту і зафіксовані з дотриманням установлені процесуальним законом форми.

З метою отримання завершеної відповіді з цього питання необхідно, ще звернутися до термінології, яка тут має бути використана. Зокрема, експертиза — це спрямоване на вирішення певних питань дослідження, що провадиться за застосуванням спеціальних знань з боку компетентних осіб, яких називають експертами (від лат. «*expertus*» — досвідчений) [39, с. 465]. Іншими словами експертиза — це здійснюване в передбаченій законом формі експертом за рішенням відповідного органу або особи дослідження різних об'єктів, явищ і процесів, які містять доказову інформацію, з використанням спеціальних знань, спрямовування на з'ясування обставин, що мають значення для справи [39, с. 465]. В контексті зазначеного слід вказати, що експерт — це не зацікавлена у справі особа, яка володіє спеціальними знаннями та вміннями в окремій галузі науки, техніки, мистецтва або ремесла і яка залучається у встановленому законом порядку до участі в провадженні експертизи [39, с. 466]. Натомість висновок експерта — це результат діяльності експерта щодо провадження експертизи, що являє собою складений відповідно до вимог закону документ, у якому викладаються фактичні дані, отримані в процесі дослідження, і висновки експерта з досліджуваних питань [39, с. 466]. У Великому тлумачному словнику сучасної української мови значиться, що висновок «— вку, ч. Остаточна думка про що-небудь, логічний підсумок, зроблений на основі спостережень, міркувань або розгляду певних фактів... Експертний висновок — документ, що містить результат проведеної експертизи» [40, с. 152].

Отже, на відміну від такої дії як давання завідомо неправдивих показань, завідомо неправдивий висновок робиться як результат діяльності експерта, що являє собою складений відповідно до вимог закону документ, у якому викладаються фактичні дані, отримані в процесі дослідження. Таким чином назва ст. 384 КК суперечить її змісту і потребує уточнення.

Враховуючи зазначене вище, злочин у виді такої дії як завідомо неправдивого висновку експерта — це форма діяння яке може бути вчинене шляхом невірною викладу процедури та змісту дослідження, завідомо неправдивих висновків, перекручуванні, неврахуванні та нехтуванні необхідними в процесі дослідження фактами та обставинами, вихідними даними, які є у постанові, ухвалі та у справі. Порядок, підстави та умови залучення експертів до участі у процесуальному провадженні. Виконавчому провадженні та у роботі спеціальних комісій Верховної Ради регламентується відповідними законодавчими та нормативно правовими актами.

Згідно ст. 242 КПК експертиза призначається, коли для вирішення певних питань потрібні наукові, технічні або інші спеціальні знання; проводиться експертом — особою, досвідченою у певній спеціальній галузі (галузях) знань; таке дослідження має самостійний характер; законом встановлена особлива процесуальна форма залучення експерта та експертного дослідження; результати експертизи оформлюються висновком експерта [35]. До спеціальних пізнань належать знання у певній галузі науки, техніки, мистецтві або ремеслі та інших окремих сферах людської діяльності. Спеціальні пізнання у відповідній галузі діяльності визначаються предметом експертизи [35].

Аналіз чинного законодавства та наукової літератури, яка відображає спеціальні дослідження про можливі форми і засоби застосування спеціальних знань [49, с. 3–10; 50, с. 4–148; 51, с. 18– 192] дає можливість зробити висновок, що неправдивий висновок експерта може стосуватись обставин та фактів, які мають значення у кримінальному, цивільному та інших видах судочинства для встановлення істини у справі.

Для з'ясування та роз'яснення питань, що виникають про здійснені виконавчого провадження і потребують спеціальних знань, державний виконавець з власної ініціативи або за заявкою сторін призначає своєю постановою експерта або спеціаліста, а при необхідності — кількох спеціалістів або експерта. Як експерт або спеціаліст може бути запрошена будь-яка дієздатна особа, яка має необхідні знання, кваліфікацією, досвід роботи у відповідній галузі. Експерт або спеціаліст зобов'язаний дати письмовий висновок з питань, що поставлені йому державним виконавцем у постанові, а також давати усні рекомендації щодо дій, які виконуються в його присутності [35]. Господарський процесуальний кодекс України регламентує призначення і проведення судової експертизи в ст. 41, де зазначено, що для роз'яснення питань, які виникають при вирішенні господарського спору і потребують спеціальних знань, господарський суд призначає судову експертизу.

Завідомо неправдивий переклад передбачає кримінальну відповідальність за умови залучення перекладача до справи у встановленому законом порядку (статті 68 КПК, 164 ЦПК) [35; 52, с. 160]. В цьому контексті слід

зазначити, що відповідно до ст. 10 Конституції України — державною мовою в Україні є українська мова. В Україні гарантується вільний розвиток інших мов а це означає, що особа, які не володіють державною мовою, надається право повного ознайомлення з матеріалами справи через перекладача, а також виступати в судді на рідній мові. Таке вирішення питання про національну мову судочинства гарантує учаснику процесу, що не знає української мови, можливість участі у відповідних судових діях, здійснення своїх прав і захисту своїх інтересів, забезпечує доступність суду й зрозумілість його діяльності для громадян. В таких випадках дуже важливою є роль перекладача. Він стає з'єднуючою ланкою між слідчим, прокурором, судом з одного боку і обвинуваченим, потерпілим, свідком чи експертом, з іншого боку. Правом користуватися послугами перекладача наділені також громадські позивач та відповідач, які представляють інтереси колективу. Та інформація, яку дають всі названі учасники процесу, надходить, перш за все до перекладача, а потім уже в переробленому вигляді на іншій мові (усно або письмово) до слідчого чи до суду. Переклад повинен передавати адекватний, точний і не викривлений зміст усних показів особи, яка допитується, виключати довільне чи подвійне тлумачення сказаного на рідній мові [54, с. 18]. Термін «переклад» означає «-у, ч. 1 Дія за значенням перекладати. 2. Текст, слово, усне висловлювання, а також літературний твір, перекладені з однієї мови іншою...» [40, с. 912]. Вважаємо, що переклад повинен намагатися робити дослівний переклад, оскільки у судових чи слідчих органах часто виникає підозра щодо достовірності показань — якщо, наприклад, малограмотний свідок чи потерпілий дає показання високим літературним стилем і бездоганною юридичною мовою.

Завжди є небезпека втрати певної частини інформації, навмисного її викривлення, а в деяких випадках, якщо перекладач має якусь зацікавленість у вирішенні справи, є небезпека отримати завідомо неправильний переклад. Це важко піддається викриттю, отож важко усунути негативні наслідки цього злочинного діяння. Слід звернути увагу на те, що завідомо неправильний переклад може бути зроблено шляхом перекручення при перекладі змісту сказаного або ж шляхом умовчання перекладача про те, що він зобов'язаний перекласти. При цьому потрібно, щоб завідомо неправильний переклад був зроблений під час дізнання, досудового слідства, в суді або тимчасовій слідчій чи тимчасовій спеціальній комісії Верховної Ради України. Завідомо неправильний переклад, зроблений за пропозицією інших державних або громадських організацій, наприклад, за заявкою видавництва, складу даного злочину не утворить.

З метою запобігання даному злочину перед початком слідчої дії, у якій бере участь перекладач, слідчий повинен роз'яснити перекладачу його обов'язки і попередити про відповідальність за завідомо неправильний переклад, що відзначається в протоколі відповідної слідчої дії і засвідчується підписом перекладача. У судовому засіданні головуєчий також роз'яснює перекладачу його обов'язок перекладати суду показання і заяви осіб, які беруть участь і справ, що не володіють мовою, на якій ведеться судове засідання, а цим особам — отримання показань, заяв, документів, що оголошуються в суді, а також розпорядження головуєчого й рішення суду. За завідомо неправильний переклад

або за відмову без поважних причин від виконання покладених на нього обов'язків перекладач несе відповідальність, встановлену законом за ст. 384 КК (ч. 5 ст. 68 КПК).

Наступна ознака об'єктивної сторони складу злочину, передбаченого ст. 384 КК є час вчинення цього діяння. Щодо часу вчинення злочину, то доцільно було б уточнити, що під ним необхідно розуміти час доби, року, тижня, місяця, конкретний період, коли відбувається подія злочину [53, с. 158]. Ця ознака впливає на кваліфікацію, коли вона як в цьому складі зазначена в диспозиції закону. Так, у ст. 384 КК ця ознака, відображена таким чином: «... під час провадження дізнання...», «... під час провадження досудового слідства...», «... під час здійснення виконавчого провадження...», «... під час проведення розслідування тимчасовою слідчою чи тимчасовою спеціальною слідчою комісією Верховної Ради України...», «... під час розгляду справи в суді...».

Досудове розслідування злочинів здійснюється у формі досудового слідства — це кримінально-процесуальна діяльність слідчого за порушеною та прийнятою ним до свого провадження кримінальною справою, зміст якої полягає у зібранні, дослідженні, перевірці, оцінці та використанні доказів, встановленні об'єктивної істини, провадженні слідчих та інших процесуальних дій і самостійному застосуванні норм права з метою захисту прав і законних інтересів людини, фізичних та юридичних осіб, створення умов для справедливого правосуддя [39, с. 355]. Натомість розслідування кримінальних проступків здійснюється у формі дізнання. Під дізнанням розуміють форму досудового розслідування, в якій здійснюється розслідування кримінальних проступків (п. 4 ч. 1 ст. 3 КПК). Підставою для початку досудового провадження за кримінальним проступком є внесення відомостей до ЄРДР слідчим.

Під дізнанням розуміється заснована на законі правозастосовна діяльність, спрямована на виявлення, попередження, запобігання та розслідування кримінальних правопорушень, забезпечення вирішення завдань кримінального судочинства. Функція дізнання передбачена сьогодні і чинним КПК. Порівняно з ним нововведення полягають у можливості, наприклад, співробітників оперативних підрозділів під час досудового розслідування кримінальних проступків користуватися повноваженнями слідчого органу досудового розслідування. Ці положення закріплені у ч. 3 ст. 38 КПК. [35]. Стосовно виконавчого провадження, то воно покладене на державну виконавчу службу, яка входить до системи органів Міністерства юстиції України і здійснює виконання рішень судів, третейських судів та інших органів, а також посадових осіб відповідно до законів України (ст. 1) [55]. Про тимчасові слідчі і спеціальні слідчі комісії Верховної Ради України ми торкалися вище. Оскільки ст. 384 КК, передбачає таку ознаку зовнішньої сторони цього складу злочину, то за відсутності цієї ознаки буде свідчити про відсутність у діянні конкретної особи складу цього злочину.

Деякі автори називають таку ознаку об'єктивної сторони складу злочину, передбаченого ст. 384 КК, як обстановка вчинення злочину. Для всебічного вивчення зазначеної ознаки доцільно звернутися до тлумачення цього питання. В одних випадках це поняття характеризується як стан речей, зокрема

бойова обстановка, оточуюча обстановка, міжнародна обстановка [210, с. 120]. В інших їх розуміють як положення, обставини, умови існування чого-небудь [41, с. 351]. Зрозуміло, що таку ознаку, як обстановка неможливо усвідомити без аналізу таких понять як «умови» та «обставини» вчинення злочину [53, с. 159]. Крім того, необхідно зазначити, що певною мірою дана проблема висвітлюється не тільки у законодавстві України, а на законодавчому рівні і в деяких зарубіжних джерелах [56; 57; 58; 59].

Висновок. Порівнюючи ознаки обстановки і обставини та умови можна сформулювати визначення обстановки вчинення злочину [53, с. 159]. До позитивного, що можна взяти із дослідження, слід віднести: 1) що для обстановки властиві конкретні і специфічні умови; 2) що це одна із умов, яка використовується винним для досягнення мети, або є збігом подій і обставин, які свідчать про більшу або меншу суспільну небезпечність злочину і злочинця [53, с. 159]. Враховуючи все позитивне і тлумачення слід погодитися з таким визначенням цієї ознаки «Під обстановкою вчинення злочину необхідно розуміти конкретні специфічні об'єктивні умови, які використовуються (або умова яка використовується) винним для досягнення мети злочину, або є збігом подій або обставин, які свідчать про більшу або меншу суспільну небезпечність злочину і злочинця [53, с. 159]. Необхідно звернути увагу дослідників, а також осіб, що застосовують ст.384 КК на практиці, що встановлення такої ознаки, як обстановка вчинення злочину обов'язковою в цьому діянні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Кримінальне право України. Загальна частина : Підруч. для студ. юрид. вузів і фак. / [Г.В. Андрусів, П.П. Андрушко, В.В. Беньківський та ін.] ; за ред. П.С. Матишевського та ін.]. — К. : Юрінком Інтер, 1997. — 512 с.
2. *Бажанов М.И.* Объективная сторона преступления / М.И. Бажанов // Уголовное право УССР. Общая часть: Учебник / [Ю.В. Александров, А.Ш. Якупов, М.И. Бажанов и др.]; под ред. В.В. Сташиса, А.Ш. Якупова. — К., 1984. — С. 81—97.
3. *Бурчак Ф.Г.* Объективная сторона преступления / Ф.Г. Бурчак, Е.В. Фесенко // Уголовное право Украинской ССР на современном этапе. Общая часть / Отв. ред. А.А. Светлов, В.В. Сташис. — К., 1985. — С. 106—141.
4. *Гришаев П.И.* Объективная сторона преступления / П.И. Гришаев // Советское уголовное право : Общая часть : Учеб. пособие. — М., 1961. — 147 с.
5. *Коржанський М.Й.* Об'єктивна сторона злочину / М.Й. Коржанський // Кримінальне право і законодавство України. Частина загальна : Курс лекцій / За ред. М.Й. Коржанського. — К., 2001. — С. 189—211.
6. *Кудрявцев В.Н.* Объективная сторона преступления / Владимир Николаевич Кудрявцев. — М. : Госюриздат, 1960. — 244 с.
7. *Кудрявцев В.Н.* Правовое поведение : норма и патология / Владимир Николаевич Кудрявцев. — М. : Наука, 1982. — 288 с.
8. *Малинин В.Б.* Причинная связь в уголовном праве / Василий Борисович Малинин. — СПб. : Юридический центр Пресс, 2000. — 343 с.
9. *Наумов А.В.* Объективная сторона преступления / А.В. Наумов // Российское уголовное право : курс лекций : В 3 т. — 4-е изд. перераб. и доп. — М., 2007. — Т. 1 : Общая часть. — С. 313—343.
10. *Номоконов В.А.* Объективная сторона преступления / В.А. Номоконов // Полный курс уголовного права : В 5 т. / Под ред. докт. юрид. наук, проф., засл. дея-

теля науки РФ А.И. Коробеева. — СПб., 2008. — Т. 1 : Преступление и наказание. — С. 357—383.

11. *Петин И.А.* Механизм преступного насилия / Игорь Анатольевич Петин. — СПб. : Р. Асланов, Юридический центр Пресс, 2004. — 343 с.

12. *Пионтковский А.А.* Объективная сторона состава преступления / А.А. Пионтковский // Курс советского уголовного права: В 6 т. / [редкол. : А.А. Пионтковский и др.]. — М., 1970. — Т. 2 : Общая часть. Преступление. — С. 131—183.

13. *Семенцова И.А.* Объективная сторона преступления / И.А. Семенцова // Уголовное право : Общая часть. — Ростов н/Д : Феникс, 2003. — С. 69—83. — (Серия “Сдаем экзамен”).

14. *Таганцев Н.С.* Преступная деятельность / Н.С. Таганцев // Таганцев Н.С. Русское уголовное право. Общая часть: Лекции: В 2 т. — М., 1994. — Т. 1. — С. 265—372.

15. Уголовное право зарубежных государств. Общая часть / Под ред. и с предисл. И.Д. Козочкина. — М. : Ин-т междунар. права и экономики А.С. Грибоедова, 2001. — 576 с.

16. *Матвійчук В.К.* Кримінально-правова охорона навколишнього природного середовища (кримінально-правове та кримінологічне дослідження) : Монографія / Валерій Константинович Матвійчук. — К. : Азимут — Україна, 2005. — 464 с.

17. *Тютюгін В.І.* Злочини проти правосуддя / В.І. Тютюгін, І.В. Самощенко, В.А. Козак // Кримінальне право України : Особлива частина : Підруч. / [Ю.В. Баулін, В.І. Борисов, В.І. Тютюгін та ін.]; за ред. В.В. Сташиса, В. Я. Тація. — 4-те вид., переробл. і допов. — Х., 2010. — С. 506—536.

18. Науково-практичний коментар до Кримінального кодексу України : за станом законодавства і постанов Пленуму Верховного Суду України на 1 груд. 2001 р. / [відп. ред. С.С. Яценко]. — К. : А.С.К., 2002. — 936 с.

19. *Фесенко Є.В.* Злочини проти правосуддя / Є.В. Фесенко // Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України : У 2 т. / За заг. ред. П.П. Андрушко, В.Г. Гончаренка, Є.В. Фесенка. — 3-е вид. перероб. та допов. — К., 2009. — Т. 2. — С. 445—494.

20. *Бойко А.М.* Злочини проти правосуддя / А.М. Бойко // Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України від 5 квіт. 2001 р. / за заг. ред. М.І. Мельника, М.І. Хавронюка. — К., 2001. — С. 933—975.

21. *Кулешов Ю.И.* Преступления против правосудия / Ю.И. Кулешов // Полный курс уголовного права: В 5 т. / Под ред. докт. юрид. наук, проф., засл. деят. науки РФ. А.И. Кулешова. — СПб., 2008. — Т. 5. — С. 194—339.

22. *Чуваков О.А.* Преступления против правосудия / О.А. Чуваков // Уголовное право Украины. Общая и Особенные части: Учебник / Под ред. засл. деяк. науки и техники Украины, докт. юрид. наук, проф. Е.Л. Стрельцова. — К. : Одиссей, 2002. — С. 580—618.

23. *Фесенко Є.В.* Злочини проти правосуддя / Є.В. Фесенко // Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України : У 2 т. / За заг. ред. П.П. Андрушко, В.Г. Гончаренка, Є.В. Фесенка. — 3-е вид. перероб. та допов. — К., 2009. — Т. 3. — С. 446—499.

24. *Фельдблюм В.С.* Уголовная ответственность за заведомо ложное показание : Автореф. дисс. на соискание ученой степени канд. юрид. наук : спец. 12.715. «Уголовное право и уголовный процесс» / В.С. Фельдблюм. — М., 1972. — 16 с.

25. *Власов И.С.* Ответственность за преступление против правосудия / И.С. Власов, И. М. Тяжкова. — М. : Юрид. лит., 1968. — 136 с.

26. Преступления против правосудия / [Александров А.Н., Антонов Ю.И., Галахова А.В. и др.]; под ред. канд. юрид. наук А.В. Галаховой. — М.: Норма, 2005. — 416 с.

27. *Строгович М.С.* Курс советского уголовного процесса: В 2 т. / Михаил Соломонович Строгович. — М.: Наука, 1968—1970. — Т. 2: Порядок производства по уголовным делам по советскому уголовно-процессуальному праву. — 1970. — 516 с.

28. *Смыслов В.И.* Свидетель в советском уголовном процессе: Учеб. пособие для юрид. ин-тов и фак. / Виктор Иванович Смыслов. — М.: Высшая школа, 1973. — 160 с.

29. Учебник уголовного процесса / [Кобликов А.С., Буробин В.Н., Мамыкин А.С., Дроздов Г.В.]; отв. ред. А. С. Кобликов. — М.: Спарк, 1995. — 382 с.

30. Уголовный процесс: Учебник для студ. юрид. вузов и фак. / [В.И. Басков, К.Ф. Гущенко, М.А. Ковалев, Э.Ф. Куцова, А.И. Трусов]. — М.: Зерцало, 1996. — 510 с.

31. Кримінальний кодекс України від 5 квіт. 2001 р. [Електронний ресурс]; станом на 2011 р. // Відомості Верховної Ради України. — 2001. — № 25—26. — Ст. 131. — Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2341-14>

32. *Фурса С.Я.* Цивільно-процесуальний кодекс України: наук.-практ. коментар: У 2 т. / Фурса С.Я., Фурса Є.І., Щербак С.В. / За заг. ред. С. Я. Фурси. — К.: Фурса С.Я.; КНТ, 2006. — 912 с.

33. *Тертишник В.М.* Науково-практичний коментар Кримінального процесуального кодексу України / В.М. Тертишник. — К.: Алерта, 2014. — 768 с.

34. Уголовно-процессуальное право Российской Федерации / Отв. ред. Ю.К. Якимович. — СПб.: Р. Асланов, Юридический центр Пресс, 2007. — 890 с.

35. Теорія судових доказів в питаннях та відповідях: Електронний ресурс: http://pidruchniki.com/2015101166888/pravo/pokazannya_svidka_dzherelo_dokaziv

36. *Кокорев Л.Д.* Потерпевший от преступления в советском уголовном процессе / Лев Дмитриевич Кокорев. — Воронеж: Воронеж. ун-т, 1964. — 138 с.

37. *Хабибуллин М.Х.* Ответственность за заведомо ложный донос и заведомо ложное показание по советскому уголовному праву / Миннула Халиуллович Хабибуллин. — Казань: Казан. ун-т, 1975. — 160 с.

38. *Говорков Н.П.* Лжесвидетели / Н. П. Говорков // Законность. — 2005. — № 1. — С. 33—34.

39. *Тертишник В.М.* Кримінально-процесуальне право України: [підруч.] / Володимир Митрофанович Тертишник. — 5-те вид. доп. і перероб. — К.: А.С.К., 2007. — 847 с.

40. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.) / [уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел]. — К.; Ірпінь: Перун, 2005. — 1728 с.

41. *Ожегов С.И.* Словарь русского языка: ок. 5700 слов / Ожегов С.И.; под ред. чл.-корр. АН СССР Н.Ю. Шведовой. — [19 изд., испр.]. — М.: Рус. яз., 1987. — 846 с.

42. *Чуваков О.А.* Преступления против правосудия / О.А. Чуваков // Уголовный кодекс Украины: науч. — практ. комментарий / отв. ред. Е.Л. Стрельцов. — 7-е изд., перераб. и доп. — Х., 2010. — С. 759—809.

43. *Бойко А.М.* Злочини проти правосуддя / А.М. Бойко // Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України / За заг. ред. М.І. Мельника, М.І. Хавронюка. — 7-ме вид., переробл. та допов. — К., 2010. — С. 1070—1109.

44. *Наумов А.В.* Российское уголовное право: Курс лекций: В 3 т. / Анатолий Валентинович Наумов. — 4-е изд., перераб. и доп. — М.: Волтерс Клувер, 2007. — Т. 3: Особенная часть (главы XI—XXI). — 2007. — 656 с.

45. *Ратинов А.Р.* Судебная психология для следователей / Александр Рувинович Ратинов. — М.: Наука, 1967. — 357 с.

46. Кримінальний кодекс України: наук.-практ. коментар / [Ю.В. Баулін, В.І. Борисов та ін.]; заг. ред. В.В. Сташис, В.Я. Тацій; Академія правових наук України. Нац. юридична академія України ім. Ярослава Мудрого. — К. : Ін Юре, 2003. — 1193 с.

47. *Бажанов М.И.* Уголовно-правовая охрана советского правосудия : [учеб. пособие] / Марк Игоревич Бажанов. — Харьков : Вища школа, 1986. — 42 с.

48. *Черных И.М.* Преступления против социалистического правосудия : автореф. дисс. на соискание ученой степени канд. юрид. наук. : спец. 12.00.08 “Уголовное право и криминология ; уголовно-исполнительное право” / И.М. Черных. — М., 1962. — 18 с.

49. *Лисиченко В.К.* Виды участия специалиста на предварительном следствии / В.К. Лисиченко, В.В. Циркаль // Криминалистика и судебная экспертиза. — К., 1990. — Вып. 30. — С. 3—10.

50. *Ищенко П.П.* Специалист в следственных действиях / Петр Петрович Ищенко. — М. : Юрид. лит., 1990. — 157 с.

51. *Романюк Б.В.* Сучасні теоретичні та правові проблеми використання спеціальних знань у досудовому слідстві : дис....канд. юрид. наук : 12.00.09 / Романюк Богдан Васильович. — К., 2002. — 222 с.

52. Цивільний процесуальний кодекс України : текст із змінами та доп. станом на 1 січ. 2004 р. / Верховна Рада України. — Офіц. вид. — К. : Ін Юре, 2004. — 206 с.

53. *Матвійчук В.К.* Теоретичні та практичні проблеми кримінально-правової охорони навколишнього природного середовища : [монографія] / Валерій Константинович Матвійчук. — К. : Національна академія управління, 2011. — 368 с.

54. *Абшилава Г.В.* Некоторые особенности производства допроса с участием переводчика / Г.В. Абшилава // Российский следователь. — 2004. — № 10. — С. 18—20.

55. Про державну виконавчу службу [Електронний ресурс] : Закон України від 31 груд. 1998 р. ; станом на 4 лист. 2010 р. // Відомості Верховної Ради України. — 1998. — № 36—37. — Ст. 243. — Режим доступу: <http://zakon.nau.ua/doc/?code=202/98-%C2%D0>

56. THE JAPANESE PENAL CODE / Edited and introduction by Doctor of Law, prof. A.I. Korobeev. — St Petersburg : “Yuridichesky Center — Press”, 2002. — 226 p.

57. The Swiss Penal Code / Preface by a member of the Council of Federation the Federal Assembly of the RF. N. Volkov; edited, translated from German, and introduction by Candidate of Law A.V. Serebrennikova; — St Petersburg : “Yuridichesky Center — Press”, 2002. — 366 p.

58. Criminal Legislation of Norway / Edited and introductory article by Doctor of Law, professor Yn. V. Golik; translated from Norwegian A.V. Zhmenya. — St. Petersburg : “Yuridichesky Center — Press”, 2002. — 366 p.

59. The Latvian Penal / edited and introduction by candidate of law A.I. Lukashov and candidate of law E.A. Sarkisova, translated from Latvian by candidate of Law A.I. Lukashov. — St. Petersburg : “Yuridichesky Center — Press”, 2001. — 313 p.

REFERENCES

1. Kryminalne pravo Ukrainy. Zahalna chastyna : Pidruch. dlia stud. yuryd. vuziv i fak. / [H.V. Andrusiv, P.P. Andrushko, V.V. Benkivstkyi ta in.]; za red. P.S. Matyshevskoho ta in.]. — K. : Yurinkom Inter, 1997. — 512 s.

2. *Bazhanov M.I.* Obektivnaja storona prestuplenija / M.I. Bazhanov // Uголовное право USSR. Obshhaja chast': Uchebnik / [Ju.V. Aleksandrov, A.Sh. Jakupov, M.I. Bazhanov i dr.]; pod red. V.V. Stashisa, A.Sh. Jakupova. — K., 1984. — S. 81—97.

3. *Burchak F.G.* Obektivnaja storona prestuplenija / F.G. Burchak, E.V. Fesenko // Ugolovnoe pravo Ukrainskoj SSR na sovremennom jetape. Obshhaja chast' / Otv. red. A.Ja. Svetlov, V.V. Stashis. — K., 1985. — S. 106—141.

4. *Grishaev P.I.* Obektivnaja storona prestuplenija / P. I. Grishaev // Sovetskoe ugolovnoe pravo: Obshhaja chast': Ucheb. posobie. — M., 1961. — 147 s.

5. *Korzhanskyi M.Y.* Obiektivna storona zlochynu / M.Y. Korzhanskyi // Kryminalne pravo i zakonodavstvo Ukrainy. Chastyna zahalna : Kurs lektsii / Za red. M.I. Korzhanskoho. — K., 2001. — S. 189—211.

6. *Kudrjavcev V.N.* Obektivnaja storona prestuplenija / Vladimir Nikolaevich Kudrjavcev. — M. : Gosjurizdat, 1960. — 244 s.

7. *Kudrjavcev V.N.* Pravovoe povedenie : norma i patologija / Vladimir Nikolaevich Kudrjavcev. — M. : Nauka, 1982. — 288 s.

8. *Malinin V.B.* Prichinnaja svjaz' v ugolovnom prave / Vasilij Borisovich Malinin. — SPb. : Juridicheskij centr Press, 2000. — 343 s.

9. *Naumov A.V.* Obektivnaja storona prestuplenija / A.V. Naumov // Rossijskoe ugolovnoe pravo: kurs lekciij : V 3 t. — 4-e izd. pererab. i dop. — M., 2007. — T. 1 : Obshhaja chast'. — S. 313—343.

10. *Nomokonov V.A.* Obektivnaja storona prestuplenij / V.A. Nomokonov // Polnyj kurs ugolovnogogo prava : V 5 t. / Pod red. dokt. jurid. nauk, prof., zasl. dejatelja nauki RF A.I. Korobeeva. — SPb., 2008. — T.1 : Prestuplenie i nakazanie. — S. 357—383.

11. *Petin I.A.* Mehanizm prestupnogo nasilija / Igor' Anatol'evich Petin. — SPb. : R. Aslanov, Juridicheskij centr Press, 2004. — 343 s.

12. *Piontkovskij A.A.* Obektivnaja storona sostava prestuplenija / A.A. Piontkovskij // Kurs sovetskogo ugolovnogogo prava: V 6 t. / [redkol. : A.A. Piontkovskij i dr.]. — M., 1970. — T. 2 : Obshhaja chast'. Prestuplenie. — S. 131—183.

13. *Semencova I.A.* Obektivnaja storona prestuplenija / I.A. Semencova // Ugolovnoe pravo : Obshhaja chast'. — Rostov n/D : Feniks, 2003. — S. 69—83. — (Serija "Sdaem jekzamen").

14. *Tagancev N.S.* Prestupnaja dejatel'nost' / N.S. Tagancev // Tagancev N.S. Russkoe ugolovnoe pravo. Obshhaja chast': Lekcii: V 2 t. — M., 1994. — T. 1. — S. 265—372.

15. Ugolovnoe pravo zarubezhnyh gosudarstv. Obshhaja chast' / Pod red. i s predisl. I.D. Kozochkina. — M. : In-t mezhdunar. prava i jekonomiki A.S. Griboedova, 2001. — 576 s.

16. *Matviichuk V.K.* Kryminalno-pravova okhorona navkolyshnoho pryrodnogo seredovyshcha (kryminalno-pravove ta kryminolohichne doslidszhennia): Monohrafiia / Valerii Konstantynovych Matviichuk. — K. : Azymut — Ukraina, 2005. — 464 s.

17. *Tiutiuhin V.I.* Zlochyny proty pravosuddia / V.I. Tiutiuhin, I.V. Samoshchenko, V.A. Kozak // Kryminalne pravo Ukrainy: Osoblyva chastyna : Pidruch. / [Yu.V. Baulin, V.I. Borysov, V.I. Tiutiuhin ta in.]; za red. V.V. Stashysa, V.Ya. Tatsiia. — 4-te vyd., pererobl. i dopov. — Kh., 2010. — S. 506—536.

18. Naukovo-praktychnyi komentar do Kryminalnogo kodeksu Ukrainy : za stanom zakonodavstva i postanov Plenumu Verkhovnoho Sudu Ukrainy na 1 hrud. 2001 r. / [vidp. red. S.S. Yatsenko]. — K. : A.S.K., 2002. — 936 s.

19. *Fesenko Ye.V.* Zlochyny proty pravosuddia / Ye.V. Fesenko // Naukovo-praktychnyi komentar Kryminalnogo kodeksu Ukrainy : U 2 t. / Za zah. red. P.P. Andrushko, V.H. Honcharenka, Ye.V. Fesenko. — 3-e vyd. pererob. ta dopov. — K., 2009. — T. 2. — S. 445—494.

20. *Boiko A.M.* Zlochyny proty pravosuddia / A.M. Boiko // Naukovo-praktychnyi komentar Kryminalnogo kodeksu Ukrainy vid 5 kvit. 2001 r. / za zah. red. M.I. Melnyka, M.I. Khavroniuka. — K., 2001. — S. 933—975.

21. *Kuleshov Ju.I.* Prestuplenija protiv pravosudija / Ju.I. Kuleshov // Polnyj kurs ugovnogo prava: V 5 t. / Pod red. dokt. jurid. nauk, prof., zasl. dejat. nauki RF. A.I. Kuleshova. — SPb., 2008. — T. 5. — S. 194—339.

22. *Chuvakov O.A.* Prestuplenija protiv pravosudija / O.A. Chuvakov // Ugolovnoe pravo Ukrainy. Obshhaja i Osobennye chasti: Uchebnik / Pod red. zasl. dejak. nauki i tehniki Ukrainy, dokt. jurid. nauk, prof. E.L. Strel'cova. — K. : Odiseej, 2002. — S. 580—618.

23. *Fesenko Ye.V.* Zlochyny proty pravosuddia /Ye.V. Fesenko // Naukovo-praktychnyi komentar Kryminalnogo kodeksu Ukrainy : U 2 t. / Za zah. red. P.P. Andrushko, V.H. Honcharenka, Ye.V. Fesenka. — 3-e vyd. pererob. ta dopov. — K., 2009. — T. 2. — S. 445—494.

24. *Fel'dbljum V.S.* Ugolovnaja otvetstvennost' za zavedomo lozhnoe pokazanie: Avtoref. diss. na soiskanie uchenoj stepeni kand. jurid. nauk : spec. 12.715. "Ugolovnoe pravo i ugovlnyj process" / V.S. Fel'dbljum. — M., 1972. — 16 s.

25. *Vlasov I.S.* Otvetstvennost' za prestuplenie protiv pravosudija / I.S. Vlasov, I.M. Tjashkova. — M. : Jurid. lit., 1968. — 136 s.

26. Prestuplenija protiv pravosudija / [Aleksandrov A.N., Antonov Ju.I., Galahova A.V. i dr.]; pod red. kand. jurid. nauk A.V. Galahovoj. — M. : Norma, 2005. — 416 s.

27. *Strogovich M.S.* Kurs sovetskogo ugovnogo processa: V 2 t. / Mihail Solomonovich Strogovich. — M. : Nauka, 1968—1970. — T. 2: Porjadok proizvodstva po ugovlnym delam po sovetskomu ugovlno-processual'nomu pravu. — 1970. — 516 s.

28. *Smyslov V.I.* Svidetel' v sovetskom ugovlnom processe: Ucheb. posobie dlja jurid. in-tov i fak. / Viktor Ivanovich Smyslov. — M. : Vysshaja shkola, 1973. — 160 s.

29. Uchebnik ugovnogo processa / [Koblikov A.S., Burobin V.N., Mamykin A.S., Drozdov G.V.]; otv. red. A.S. Koblikov. — M. : Spark, 1995. — 382 s.

30. Ugovlnyj process: Uchebnik dlja stud. jurid. vuzov i fak. / [V.I. Baskov, K.F. Gucenko, M.A. Kovalev, Je.F. Kucova, A.I. Trusov]. — M. : Zercalo, 1996. — 510 s.

31. Kryminalnyi kodeks Ukrainy vid 5 kvit. 2001 r. [Elektronnyi resurs]; stanom na 2011 r. // Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy. — 2001. — № 25—26. — St. 131. — Rezhym dostupu : <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2341-14>

32. *Fursa S. Ya.* Tsyvilno-protseusualnyi kodeks Ukrainy : nauk.-prakt. komentar: U 2 t. / Fursa S. Ya., Fursa Ye. I., Shcherbak S. V. / Za zah. red. S. Ya. Fursy. — K. : Fursa S. Ya. ; KNT, 2006. — 912 s.

33. *Tertyshnyk V.M.* Naukovo-praktychnyi komentar Kryminalnogo protseusualnogo kodeksu Ukrainy / V.M. Tertyshnyk. — K. : Alerta, 2014. — 768 s.

34. Ugolovno-processual'noe pravo Rossijskoj Federacii / Otv. red. Ju.K. Jakimovich. — SPb. : R. Aslanov, Juridicheskij centr Press, 2007. — 890 s.

35. Teoriia sudovykh dokaziv v pytanniakh ta vidpovidiakh: Elektronnyi resurs: http://pidruchniki.com/2015101166888/pravo/pokazannya_svidka_dzherelo_dokaziv

36. *Kokorev L.D.* Poterpevsij ot prestuplenija v sovetskom ugovlnom processe / Lev Dmitrievich Kokorev. — Voronezh : Voronezh. un-t, 1964. — 138 s.

37. *Habibullin M.H.* Otvetstvennost' za zavedomo lozhnyj donos i zavedomo lozhnoe pokazanie po sovetskomu ugovlnomu pravu / Minnula Haliullovlivich Habibullin. — Kazan' : Kazan. un-t, 1975. — 160 s.

38. *Govorkov N.P.* Lzhesvideteli / N.P. Govorkov // Zakonnost'. — 2005. — № 1. — С. 33—34.

39. *Tertyshnyk V.M.* Kryminalno-protseusualne pravo Ukrainy : [pidruch.] / Volodymyr Mytrofanovych Tertyshnyk. — 5-te vyd. dop. i pererob. — K. : A.S.K., 2007. — 847 s.

40. Velykyi tlumachnyi slovnyk suchasnoi ukrainskoj movy (z dod. i dopov.) / [uklad. i holov. red. V.T. Busel]. — K. ; Irpin : Perun, 2005. — 1728 s.

41. *Ozhegov S.I.* Slovar' russkogo jazyka: ok. 5700 slov / Ozhegov S.I. ; pod red. chl.—korr. AN SSSR N.Ju. Shvedovoj. — [19 izd., ispr.]. — M. : Rus. jaz., 1987. — 846 s.

42. *Chuvakov O.A.* Prestuplenija protiv pravosudija / O.A. Chuvakov // Ugolovnyj kodeks Ukrainy : nauch. — prakt. komentarij / otv. red. E.L. Strel'cov. — 7-e izd., pererab. i dop. — H., 2010. — S. 759—809.

43. *Boiko A.M.* Zlochyny proty pravosuddia / A.M. Boiko // Naukovo-praktychni komentar Kryminalnogo kodeksu Ukrainy / Za zah. red. M.I. Melnyka, M.I. Khavroniuka. — 7-me vyd., pererobl. ta dopov. — K., 2010. — S. 1070—1109.

44. *Naumov A.V.* Rossijskoe ugovnoe pravo: Kurs lekcij: V 3 t. / Anatolij Valentinovich Naumov. — 4-e izd., pererab. i dop. — M. : Volters Kluver, 2007. — T. 3 : Osobennaja chast' (glavi XI—XXI). — 2007. — 656 s.

45. *Ratinov A.R.* Sudebnaja psihologija dlja sledovatelej / Aleksandr Ruvimovich Ratinov. — M. : Nauka, 1967. — 357 s.

46. Kryminalnyj kodeks Ukrainy: nauk.-prakt. komentar / [Yu.V. Baulin, V.I. Borysov ta in.]; zah. red. V.V. Stashys, V.Ya. Tatsii; Akademiia pravovykh nauk Ukrainy. Nats. yurydychna akademiia Ukrainy im. Yaroslava Mudroho. — K. : In Yure, 2003. — 1193 s.

47. *Bazhanov M.I.* Ugolovno-pravovaja ohrana sovjetskogo pravosudija : [ucheb. posobie] / Mark Igorevich Bazhanov. — Har'kov : Vyscha shkola, 1986. — 42 s.

48. *Chernyh I.M.* Prestuplenija protiv socialisticheskogo pravosudija : avtoref. diss. na soiskanie uchenoj stepeni kand. jurid. nauk. : spec. 12.00.08 "Ugolovnoe pravo i krimbnologija ; ugolovno-ispolnitel'noe pravo" / I.M. Chernyh. — M., 1962. — 18 s.

49. *Lisichenko V.K.* Vidy uchastija specialista na predvaritel'nom sledstvii / V.K. Lisichenko, V.V. Cirkal' // Kriminalistika i sudebnaja jekspertiza. — K., 1990. — Vyp. 30. — S. 3—10.

50. *Ishhenko P.P.* Specialist v sledstvennyh dejstvijah / Petr Petrovich Ishhenko. — M. : Jurid. lit., 1990. — 157 s.

51. *Romaniuk B.V.* Suchasni teoretychni ta pravovi problemy vykorystannia spetsialnykh znan u dosudovomu slidstvi : dys....kand. yuryd. nauk : 12.00.09 / Romaniuk Bohdan Vasylovych. — K., 2002. — 222 s.

52. Tsyvilnyi protsesualnyi kodeks Ukrainy : tekst iz zminamy ta dop. stanom na 1 sich. 2004 r. / Verkhovna Rada Ukrainy. — Ofits. vyd. — K. : In Yure, 2004. — 206 s.

53. *Matviichuk V.K.* Teoretychni ta praktychni problemy kryminalno-pravovoi okhorony navkolyshnogo pryrodnogo seredovyshcha : [monohrafiia] / Valerii Konstantynovykh Matviichuk. — K. : Natsionalna akademiia upravlinnia, 2011. — 368 s.

54. *Abshilava G.V.* Nekotorye osobennosti proizvodstva doprosa s uchastiem perevodchika / G.V. Abshilava // Rossijskij sledovatel'. — 2004. — № 10. — S. 18—20.

55. Pro derzhavnu vykonavchu sluzhbu [Elektronnyi resurs] : Zakon Ukrainy vid 31 hrud. 1998 r. ; stanom na 4 lyst. 2010 r. // Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy. — 1998. — № 36—37. — St. 243. — Rezhym dostupu : <http://zakon.nau.ua/doc/?code=202/98-%C2%D0>

56. THE JAPANESE PENAL CODE / Edited and introduction by Doctor of Law, prof. A.I. Korobeev. — St Petersburg : "Yuridicheskij Center — Press", 2002. — 226 p.

57. The Swiss Penal Code / Preface by a member of the Council of Federation the Federal Assembly of the RF. N. Volkov; edited, translated from German, and introduction by Candidate of Law A.V. Serebrennikova; — St Petersburg : "Yuridicheskij Center — Press", 2002. — 366 p.

58. Criminal Legislation of Norway / Edited and introductory article by Doctor of Law, professor Yn.V. Golik; translated from Norwegian A.V. Zhmenya. — St. Petersburg : "Yuridicheskij Center — Press", 2002. — 366 p.

59. The Latvian Penal / edited and introduction by candidate of law A.I. Lukashov and candidate of law E.A. Sarkisova, translated from Latvian by candidate of Law A.I. Lukashov. – St. Petersburg : “Yuridichesky Center – Press”, 2001. – 313 p.

Вітко О.Ю. Прояв злочину, передбаченого статтею 384 Кримінального кодексу України зовні: теоретичні та прикладні проблеми

У статті здійснюється з'ясування теоретичних та прикладних проблеми об'єктивної сторони досліджуваного складу злочину, що є важливою передумовою дотримання законності в правозастосовній діяльності правоохоронних органів, оскільки притягнення особи до кримінальної відповідальності завжди пов'язане з встановленням у її поведінці конкретного суспільно небезпечного діяння, про яке йдеться в законі (ст. 384 КК).

Ключові слова: свідок, потерпілий, експерт, перекладач, завідомо неправдиві показання.

Витко А.Ю. Проявление преступления, предусмотренного статьей 384 Уголовного кодекса Украины внешне: теоретические и прикладные проблемы

В статье осуществляется выяснения теоретических и прикладных проблем объективной стороны исследуемого состава преступления, что является важной предпосылкой соблюдения законности в правоприменительной деятельности правоохранительных органов, поскольку привлечения лица к уголовной ответственности всегда связано с установлением в его поведении конкретного общественно опасного деяния, о котором говорится в законе (ст. 384 УК).

Ключевые слова: свидетель, потерпевший, эксперт, переводчик, заведомо ложные показания.

Vitko A. External Manifestation of a Crime Provided for in Article 384 of the Criminal Code of Ukraine: Theoretical and Applied Problems

In this article, a clear description of the elements of the objective aspect (actus reus) of the mentioned crime is given. This research is important for the precondition of observance of legality in law-enforcement activity, as involvement a person to the criminal responsibility is always related with an establishment in his or her behavior a public dangerous act, which is described in the law (article 384 of the Criminal Code of Ukraine).

Keywords: Witness; Victim; Expert; Translator; Designedly Untruthful Testimonies

Стаття надійшла до редакції: 09.10. 2017.